

Zjawisko przemocy wobec osób starszych, cz.1

Wstęp

Zjawisko przemocy może dotknąć każdego, bez względu na wiek i płeć. Jedną z grup szczególnie narażonych na bycie ofiarą przemocy domowej obok dzieci są osoby starsze. Jeszcze do niedawna o problemie tym mówiono sporadycznie, w chwili obecnej jest on coraz mocniej postrzegany. Wpływ mają na to m.in. procesy starzenia się społeczeństwa, stanowiące istotny problem społeczny dzisiejszych czasów.

Specyficzna sytuacja osób starszych jako ofiar przemocy

Problem przemocy wobec osób starszych sygnalizowany był już jakiś czas temu, co odnajduje swoje odzwierciedlenie m.in. w takich dokumentach jak Madrycki Międzynarodowy Plan Działań w sprawie Starzenia się (tzw. plan madrycki), który został ustanowiony w kwietniu 2002r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Dodatkowo ONZ wprowadziło od roku 2011 Światowy Dzień Świadomości Znęcania się nad Osobami Starszymi, który przypada na 15 czerwca. Jest to problem, który dotyka osoby starsze na całym świecie.

Formy przemocy wobec osób starszych są zróżnicowane: przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, seksualna i coraz częściej wskazywane w tej grupie zaniedbanie. Możemy także spotkać się z przemocą instytucjonalną, symboliczną, naruszeniem praw i godności oraz cyberprzemocą.

Seniorzy stają się nierzadko ofiarami z uwagi na swoją specyficzną sytuację życiową i dodatkowe czynniki jakimi mogą być m.in. zła sytuacja zdrowotna, obniżenie statusu ekonomicznego, demencja, otępienie, izolacja społeczna. Te specyficzne czynniki powodują, że osoby starsze mogą mieć problemy w codziennym funkcjonowaniu stając się zależnymi od innych.

Przyczyn przemocy wobec seniorów jest bardzo dużo, a sytuacja każdej z ofiar jest odmienna. W literaturze a także w badaniach można odnaleźć pewien katalog przyczyn tego zjawiska, jak choćby:

- wykorzystywanie szczególnej sytuacji osób starszych;
- niski status społeczny osób starszych;
- uzależnienia (może ono dotyczyć ofiary lub sprawcy);
- stres, frustracja, zmęczenie opiekunów;
- sytuacje konfliktowe;
- zaburzenia w relacjach i więziach w rodzinie;
- kult młodości i ukierunkowanie na przyszłość (ageizm);

- przemoc występująca już wcześniej (charakter rozwojowy);
- brak czasu, pośpiech opiekunów;
- szczególna sytuacja opiekunów (zdrowotna, ekonomiczna);
- zasada „maksymalnej użyteczności”;
- przejście na emeryturę (frustracja, brak zainteresowań);
- niewystarczające umiejętności i kompetencje w zakresie komunikacji i pracy z osobami starszymi;
- brak empatii;
- odwrócenie ról – oprawca z przeszłości staje się ofiarą.

Uchwycenie tego zjawisko utrudnione jest przez milczenie osób starszych, wynikające przede wszystkim z przekonania, że o problemach rodzinnych nie mówi się poza rodziną a także z poczucia wstydu/winy (np. myślenie „przecież to ja tak wychowałam syna/córkę”), czy zależności od sprawcy (ekonomicznej, psychicznej, czy fizycznej). Bardzo często osoby starsze, podobnie jak inne ofiary przemocy, mają nadzieję, że zachowanie sprawcy zmieni się niedługo, bądź też usprawiedliwiają je wskazując przy tym np. na ich zmęczenie, stresującą pracę. Wskazuje to dość mocno na emocjonalne związanie ofiary (w tym wypadku osoby starszej) z jej „oprawcą”. Niektórzy z seniorów mówią o strachu przed ujawnieniem swojej sytuacji, obawiając się kary, która może zostać im wymierzona ze strony sprawców (często opiekunowie „straszą” seniorów, że oddadzą ich do domu pomocy społecznej, nie będą ich odwiedzać), a niektórzy o bezskuteczności mówienia o swoim problemie. Często tym co może utrudniać uchwycenie zjawiska przemocy wobec osób starszych jest ich sytuacja zdrowotna, szczególnie dot. chorób otępiennych.

Podsumowanie

Seniorzy jako ofiary przemocy, podobnie jak dzieci, wymagają szczególnego wsparcia, a zwłaszcza odpowiedniej informacji i komunikacji z nimi. Również niektóre z metod pracy z ofiarami przemocy domowej mogą się nie sprawdzić w przypadku tej grupy osób, co narzuca przyjęcie czasami innego podejścia.

dr Katarzyna Delikowska – Prezes Fundacji Amicus Cordis, wieloletni wykładowca i szkoleniowiec

Bibliografia:

1. Rynkowska D., *Przemoc wobec osób starszych – sposoby przeciwdziałania*, Polityka i Społeczeństwo 1(17)/2019.
2. Jaroszewska E., *Starość i agresja — osoby starsze jako ofiary oraz sprawcy przemocy*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytet Warszawski, Problemy Polityki Społecznej 2012

